

2025-09-01

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr:KFKS-2025-00378

Motion om samhällsekonomiska beräkningar i investeringsbeslut

Inkom den 17 mars 2025 från Mikael Carlsson (NL)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Kommunfullmäktige avslår förslagen i motionen om att inrätta en viss form av samhällsekonomiska beräkningar och analyser i investeringsbeslut eftersom det inte bedöms vara ett ändamålsenligt verktyg på kommunal nivå. Det finns betydande metodologiska, praktiska och resursmässiga nackdelar med att införa sådana analyser samt att den kommunala nivån dessutom kräver ett bredare hänsynstagande till närhet, delaktighet och platskvalité.

Sammanfattning av ärendet

Motionen föreslår bland annat att kommunen genomför samhällsekonomiska beräkningar vid alla investeringsbeslut i kommunen, där det är tillämpligt, och att kostnads-nyttoanalys (CBA) ska användas för att utvärdera projektens ekonomiska och samhälleliga konsekvenser, och att kostnadseffektivitetsanalys (CEA) ska användas där nyttan inte kan mätas i monetära termer.

Av utredningen av motionen konstateras att motionen har goda intentioner vad gäller transparens och effektivitet. Samhällsekonomiska analyser är kraftfulla verktyg vid vissa investeringar, särskilt vid stora infrastruktursatsningar där nyttor och kostnader är relativt väldefinierade. Dock bedöms samhällsekonomiska analyser i den föreslagna formen inte vara ett ändamålsenligt verktyg på kommunal nivå. Det finns betydande metodologiska, praktiska och resursmässiga nackdelar med att införa sådana analyser på kommunal nivå. Den kommunala nivån kräver dessutom ett bredare hänsynstagande till närhet, delaktighet och platskvalité. En tillämpning av samhällsekonomiska analyser på kommunal nivå riskerar även att bli både kostsam och missvisande varför motionen föreslås avslås.

Ärendet

Förslagen i motionen

Vid kommunfullmäktiges sammanträde den 17 mars 2025 lämnade Mikael Carlsson (NL) in en motion om samhällsekonomiska beräkningar i investeringsbeslut. I motionen föreslås att

- Kommunen genomför samhällsekonomiska beräkningar vid alla investeringsbeslut i kommunen, där det är tillämpligt.
- Kostnads-nyttoanalys (CBA) ska användas för att utvärdera projektens ekonomiska och samhällseliga konsekvenser, och att kostnadseffektivitetsanalys (CEA) ska användas där nyttan inte kan mätas i monetära termer.
- Riktlinjer och metodstöd tas fram för att implementera dessa beräkningar i kommunens beslutsprocesser.
- Resultatet av dessa beräkningar redovisas tydligt i kommunens beslutsunderlag för att öka transparensen och förbättra beslutsfattandet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom ekonomi- och finansstaben.

Ekonomi- och finansstabens utredning och bedömning

Samhällsekonomiska beräkningar, såsom kostnads-nyttoanalys (CBA) och kostnadseffektivitetsanalys (CEA), är etablerade metoder som används på nationell och internationell nivå för att analysera och optimera offentliga utgifter. Dessa metoder hjälper till att identifiera både direkta och indirekta kostnader och intäkter, samt möjliga externa effekter av en investering.

Definitionen för CBA – Cost-Benefit Analysis (Kostnads-nyttoanalys) – en kvantitativ metod för att jämföra de totala kostnaderna med de totala fördelarna av ett projekt eller beslut. Syftet är att avgöra om nyttan överstiger kostnaden, vilket gör projektet ekonomiskt genomförbart. Företag använder CBA för att bedöma investeringar, produkt lanseringar eller strategiska beslut. Offentliga aktörer använder det för att prioritera projekt som ger störst samhällsnytta, till exempel infrastruktur eller miljöåtgärder.

Definitionen för CEA – Cost-Effectiveness Analysis (Kostnadseffektivitetsanalys) – fokuserar på att jämföra kostnaden för olika alternativ i relation till deras effekt, utan att nödvändigtvis sätta ett monetärt värde på nyttan. Det används ofta när nyttan är svår att värdera i pengar, till exempel antal räddade liv eller förbättrad hälsa.

Nationella modeller för CBA är utformade för statliga infrastrukturprojekt. Att använda dem utan anpassning på kommunal nivå riskerar att missa det lokala behovet. Många kommunala investeringar – som skolor, idrottsanläggningar eller trygghetsåtgärder – innehåller nyttor som är svåra att kvantifieras i kronor. Det kan vara områden kopplat till platskvalité som till exempel trygghet, social sammanhållning, barnperspektiv, närdemokrati, miljövärden och platsbunden livskvalité – faktorer som är svåra att sätta ett värde på och ofta faller utanför ramarna för en klassisk CBA. Det leder ofta till att viktiga effekter osynliggörs, godtyckliga antaganden som underminerar analysens tillförlitlighet eller förenklas i modellerna.

Idag prioriteras kommunens investeringar främst utifrån lokala behov. Exempelvis är det främst antalet barn inom ett visst geografiskt område som styr hur många förskolor, skolor och fritidsanläggningar som ska finnas i området. Vid stadsutvecklingsprojekt är det externa fastighetsutvecklare eller politikiska beslut som initierar en exploatering. I dessa projekt görs det ekonomiska kalkyler, innehållande kostnader och intäkter, i samband med inriktningsbeslut som sedan uppdateras vid genomförandebeslut. Kalkylen visar om investeringsprojektet genererar ett överskott eller ett underskott. Kalkylerna görs utifrån ett kommunalt perspektiv beträffande hur de påverkar kommunens investeringsutrymme, tillkommande driftskostnader samt politiska mål. Utöver de ekonomiska konsekvenserna beskrivs även investeringens konsekvenser för barn samt hur miljön påverkas. Några samhällsekonomiska beräkningar görs normalt inte i samband med investeringsbeslut, då de är svåra att beräkna som beskrivs nedan.

Att göra samhällsekonomiska analyser och kalkyler, enligt CBA och CEA, på kommunal nivå kräver också särskild kompetens inom ekonomi, statistik och prognosmodellering. Det är resurskrävande i både tid och pengar. Detta är en stor tröskel för en kommun där det ofta saknas de resurser och kompetens som behövs.

Vidare kan samhällsekonomiska analyser uppfattas som objektiva, men bygger ofta på antaganden om framtida beteenden, osäkra prognoser om prisutveckling, befolkningsutveckling med mera. Kommunen kan felaktigt använda dem som "sanningar" i beslutsfattandet. För att en samhällsekonomisk analys ska bli tillförlitlig krävs tillgång till lokala data av hög kvalitet – vilket ofta saknas på kommunal nivå. Detta ökar risken för felbedömningar och skapar osäkerhet som lätt förbises när beslutsfattare ser analysen som objektiv och modellen riskerar att framstå som mer exakt än den är.

Slutsats

Motionen har goda intentioner vad gäller transparens och effektivitet. Samhällsekonomiska analyser är kraftfulla verktyg vid vissa investeringar, särskilt vid stora infrastruktursatsningar där nyttor och kostnader är relativt väldefinierade och tillgängligheten på data är god.

Dock bedömer stadsledningskontoret att samhällsekonomiska analyser i den föreslagna formen inte är ett ändamålsenligt verktyg på kommunal nivå. Det finns betydande

metodologiska, praktiska och resursmässiga nackdelar med att införa sådana analyser på kommunal nivå. Den kommunala nivån kräver dessutom ett bredare hänsynstagande till närhet, delaktighet och platskvalité. En tillämpning av samhällsekonomiska analyser på kommunal nivå riskerar även att bli både kostsamma och missvisande.

Med ovanstående bakgrund föreslår stadsledningskontoret att motionen avslås.

Ekonomiska konsekvenser

Förslag till beslut bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Förslag till beslut bedöms inte medföra några konsekvenser för barn.

Konsekvenser för klimat och miljö

Förslag till beslut bedöms inte medföra några konsekvenser för klimat- eller miljö.

Handlingar i ärendet

Tjänsteskrivelse den 1 september 2025

Bilaga 1. Motionen om samhällsekonomiska beräkningar i investeringsprojekt

Annika Rainer
Ekonomi- och finansdirektör
Stadsledningskontoret

Jörn Karlsson
Bitr Ekonomi och finansdirektör
Ekonomi- och finansstaben

Beslutet ska skickas till:

- -